KRUNO PRANJIĆ – UN PROFESOR CU STIL

Maria LAȚCHICI

Krunoslav Pranjić was born on January 7th, 1931 in Zenica, where he attended high school. He graduated at the Faculty of Philosophy in Zagreb. From 1956 he worked at the Faculty of Philosophy in Zagreb as an assistant, then assistant professor and associate professor and since 1982 full professor. He founded the Department of Stylistics and was its head until 2001 when he retired as professor emeritus. He was lecturer for the Croatian language and literature at Berkeley University of California (1968-69) and the University of Amsterdam (1976-1977, and 1992-1993). He wrote about the general issues of language and style, and the Croatian language, but most is published stylistic analysis.

Key words: Kruno Pranjić, professor emeritus, language and style, stylistic analysis

PRANJIĊ, KRUNOSLAV, professor emeritus, filolog şi stilist (Zenica, Bosnia şi Herzegovina, 7.1.1931 – Zagreb 2014), a făcut parte din prima generaţie de absolvenţi ai liceului din Zenica. În anul 1954 a absolvit Facultatea de Filosofie de la Zagreb. Tot la Zagreb şi-a susţinut în anul 1967 şi doctoratul cu o teză intitulată *Limbă şi stil în povestirile lui Gustav Matoš*. Începând din 1956 a predat la Facultatea de filosofie din Zagreb, mai întâi ca asistent, apoi lector, iar din 1982 în calitate de profesor.

A fost lector la catedra de limbă croată standard (aşa cum va fi fost denumită ulterior). În anii şaizeci a condus seminarele de stilistică care vor deveni în anul universitar 1968-1969 Colegiul de stilistică. Şapte ani mai târziu, în mai 1975, Kruno Pranjić înfiinţează Catedra de Stilistică, introducând această disciplină filologică în ştiinţa academică croată, dar şi în cultura croată în general. Într-un stil mai puţin pretenţios, profesorul Kruno Pranjić a „autentificat" o întreagă ramură a ştiinţei lingvistice.

A publicat lucrări de lingvistică generală şi stil, precum şi lucrări privitoare la limba literară croată, însă cea mai mare parte a lucrărilor publicate sunt consacrate analizei stilistice.

Cu toate acestea scriitura sa ne apare extrem de personală, înţesată de jocuri de cuvinte, de mărci ale stilului oral, de expresii urbane şi rurale, dar şi de

BDD-A27227 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:49 UTC)

neologisme şi chiar de raritǎţi lexicale, lucrările sale ocupând un loc special în textologia contemporană croată.

În primele analize, în special ale textelor poetice, Kruno Pranjić s-a dovedit a fi un maestru al detaliilor: astfel el a reuşit să descifreze valorile stilistice ale encliticii care influenţează hotărâtor ritmul expresiei; a subliniat de asemenea valorile stilistice ce emerg din pronunţia monosilabică sau bisilabică a reflexului lung al sunetului *jat,* deoarece astfel se poate modifica compoziţia sunetelor şi stimula acţiunea sinesteziei; a evidenţiat totodată valorile stilistice ale modificării tonului unui cuvânt, care influenţează modificarea conţinutului unei întregi poezii.

O valoare specială o reprezintă lucrările fonostilistice în care domnia sa prezintă legăturile dintre procedeele stilistice şi realizările lor în limba vorbită, de exemplu tehnica cezurii ca procedeu stilistic, sonorizarea ca interpretare etc. În lucrările ulterioare nu se ocupă numai de procedee ca ritmizarea, supradeterminarea, vorbirea liberă indirectă, ci şi de acele proceduri în care conţinutul stilistic este, el însuşi, un procedeu relevant, ca de pildă coliziunea valorii sau scepticismul istoric.

În opinia lui Pranjić, între microprocedeele şi macroprocedeele stilistice nu există deosebiri, fiindcă în orice procedeu se reflectă un întreg context. *Din stil se poate descifra persoana, din detalii se ajunge la universal, din microanalize la macrotem care, odată recunoscute într-un fragment de text, se autentifică în întreaga lucrare a autorului.*

Kruno Pranjić a studiat în principal textele lui A. G. Matoš, M. Krleža, Ivo Andrić, cele ale lui I.G. Kovačić, G. Martić, D. Cesarić, A.B. Simić, I. Frangeš, I. Slamnig, A. Flaker, Homer, P. Petrović Njegoš, Lj. Jonke, V. Primorac, şi pe cele ale călugărilor franciscani din Bosnia. Selecţia textelor vădeşte motivele şi temele sale principale: antimarţialitatea, urbanitatea, spiritualitatea, politeţea. A tradus din rusă Cehov (*Humorescă*), *Nuvele*, 1959) şi L.N. Tolstoi *(Anna Karenina*, 1961), din franceză A. Finkielkraut *(Înfrîngerea opiniei* 1992) şi J. Brnčić Chouraquia (*Zece porunci astăzi*, 2005). În colaborare cu A. Flaker a îngrijit lucrarea *Literatura croată şi literaturile europene: de la Renaşterea naţională spre zilele noastr*e (1970).

În opinia sa, stilul este o abatere de la normă. Tot ceea ce este în limbă, în grai şi în textul scris acţionează cumva anormal, diferit, este determinat de stilul individual. Limba în sine este un organism viu, apare şi renaşte dintr-o serie de fenomene deviante, în spatele cărora se află actul stilistic. Orice cuvânt, spune Borges, a fost cândva o metaforă şi s-a născut dintr-o metaforă, iar metafora nu este decât o figură de stil prin care, în vorbirea obişnuită, se metaforizează toate celelalte

BDD-A27227 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:49 UTC)

figuri stilistice. Ele se împart în figuri ale dicţiei, figuri ale construcţiei, figuri ale gândului, ale cuvintelor sau ale tropilor. Figurile de stil pot fi detectate uşor în vorbirea cotidiană. În bogăţia acestor figuri se găseşte baza oricărei bogăţii lingvistice şi nu în inventarea de noi cuvinte.

În continuare am speculat din puţinul apărut în presa croată. Relevant ni se pare articolul scris de unul dintre cei mai în vogă scriitori croati contemporani, originar din Sarajevo, Miljenko Jergović:

> Profesorul Kruno Pranjić i-a învăţat pe studenţii de la iugoslavistică, iar apoi pe cei de la croatistică să recunoască figurile de stil. Sunt în număr de treizeci. Unele, cum ar fi hiperbolele, sunt folosite mai frecvent. Altele, ca litotele, acţionează consolator. Iată un exemplu de litotă citat de Jergović : „nu este îngrozitor că ziarele din Zagreb au trecut sub tăcere dispariţia profesorului Pranjić. Hiperbola: este îngrozitor şi mai îngrozitor decât atât nici nu poate fi. Că poate fi mai îngrozitor ne spune a treia figură de stil: gradarea". Kruno Pranjić le-a arătat studenţilor că în figurile de stil stă toată frumuseţea limbii. Lucru pe care îl ştiu scriitorii autentici, nebunii înţelepţi de tipul lui Kruno Pranjić. Fără un astfel de nebun al literaturii limba ar rămâne însingurată şi neproteguită. Fără el literatura croată va fi fost mai jalnică decât ieri. Nebunul înţelept este a patra figură de stil: oximoronul. Cei care au studiat la el spun că era un profesor senin şi blând. Îi învăţa pe cei care doreau să înveţe. Pe ceilalţi îi lăsa să treacă. Ştia bine că proştii şi cei care nu vor, nu vor învăţa sub nicio formă. Iar modul în care a fost condus pe ultimul drum, mai bine zis nu a fost, dovedeşte că peste tot în jurul nostru se află o grămadă de proşti. Pentru aceştia, degeaba a înfiinţat profesorul Pranjic catedra de stilistică. Mai bine făcea carieră în fotbal. Că îi plăcuse fotbalul, şi poate că în ceasul morţii ar fi ajuns pe prima pagină a ziarelor. Şi majoritatea ar fi ştiut de el şi ar fi fost unul din cei mai influenţi răposaţi din fotbal. Şi totuşi, printre proştii ăştia se mai găsea un nebun înţelept, câte un hulitor sfânt (cum era el!).Dar el, cu întreaga lui fiinţă, s-a dedicat literaturii, stilului şi stilisticii. Pentru proşti nu însemna nimic, dar unuia, şi încă unuia, şi uneia, pe care i-a învăţat ironia şi paradoxul (că înmormântările mici/ restrânse sunt mai importante decât cele mari), Kruno Pranjic a fost mai mult decât un fotbalist cunoscut, a fost un Messi, iar mai mare ca Messi în fotbal. ...f....i.... nu există!
>
> Este oare necesar să ai o conştiinţă a stilului? Nu, aşa cum, pentru a fi un vorbitor sau povestitor exemplar, nu este necesar să ai o conştiinţă a limbii. Însă când o comunitate începe să piardă, când îmbătată de patriotism şi iubire de sine limba începe să i se împleticească în loc să vorbească, când o comunitate îi glorifică pe bandiţi şi îi disprețuieşte pe cei drepţi, comunitatea respectivă nu mai are scăpare fără conştiinţa limbii şi a stilului. La aceasta s-ar putea reduce mesajul pe care l-a lăsat profesorul Kruno Pranjić prin întreaga lui viaţă.

BDD-A27227 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:49 UTC)

> Nu cred că pe Kruno Pranjić l-ar durea să știe cum au arătat onorurile sale postume. Autoironia i-a fost ironia lui cea mai dragă. În această lume de lemn a ştiinţei literare şi lingvistice croate el a dansat ca un nebun bosniac, ca Manuel Francisco dos Santos, zis Garrincha, ca ultimul domn. Iar domnii nu fac prea mare gălăgie cu lucrurile intime. În viaţa unui om nu există nimic mai intim decât moartea. Însă felul în care a fost condus pe ultimul drum, de fapt cum nu a fost condus, ne duce spre un paradox de care profesorul, din fericire pentru el, nu va avea prilejul să se ocupe. De fapt, toate acestea arată că nu a dispărut un individ, cel care prin stilul său a oferit o derogare de la norma socială, ci că, în realitate, a dispărut Croaţia. Firește, nu Croaţia ca stat independent şi forţă militară, nu Croaţia ca instituţie a unor cetăţeni croaţi, catolici, cu conştiinţă naţională, ci Croaţia ca o comunitate culturală şi lingvistică, Croaţia care, printre altele, este unită prin conştiinţa importanţei şi caracterului irecuperabil al unor oameni. Are cine să plângă în Croaţia la ştirea morţii profesorului Kruno Pranjić[1].

Acest articol îl descrie foarte bine pe profesorul Kruno Pranjic, atât ca lingvist, profesor dar şi ca om. Jergovic a subliniat foarte bine că autoironia era ironia preferată a profesorului.

Kruno Pranjić a făcut să vadă lumina tiparului numeroase traduceri din rusă, franceză şi engleză. Cărţile lui au devenit de mult manuale universitare. Iatî, în acest context, cum îl descrie pe profesorul Kruno Pranjić, o fosta studentă:

> – Ce mai faci?, mă oprea profesorul Pranjić în aula rece a facultăţii. Era o persoană pentru care limba nu era un simplu instrument de comunicare şi nici de menţinere a unei distanţe, ci un izvor nesecat de căutare a esenţei. Era un tip extrem de speculativ care ţinea mult la speculaţia sa, însă nu într-o manieră rece, închisă, egoistă, ci cu dorinţa vie de a stimula şi în celălalt dorinţa de cunoaştere, de căutare. Ca lingvist de seamă ştia, firește, că esenţa se află în limbaj şi că din stilul plin de expresivitate al scriitorului şi omului se poate descifra totul, fiindcă stilul este totul - în el este acumulat totul- şi sentimentul timpului, şi cel al spaţiului sau al lumii, şi opiniile adânc înrădăcinate, adeseori ascunse, despre viaţă. A-l vedea pe profesorul Pranjić era ca şi cum ai fi simţit cum fraza lui Matoš, Krleža, Andrić, Čehov sau Tolstoi se strecoară prin aula facultăţii. Aceste fraze făceau parte din el, asemenea unei poveri, căreia nu-i dădea voie să-l doboare şi să-l copleşească – o purta cu o rară seninătate şi cu un surâs ludic de un tip special. A-l asculta sau a-i citi cărţile însemna să simţi nevoia de a vorbi şi de a gândi ca el – viu, profund, lucid, jucăuş. Într-o permanentă căutare. A fi în prezenţa lui înseamna a fi onorat cu o rară binecuvântare Profesor emeritus, Krunoslav Pranjić a plecat dintre noi în tăcere şi cu decenţă, aşa cum pleacă marii şi autenticii profesori. Din păcate nu am observat că opinia publică croată a fost înştiinţată de dispariţia lui. Mulţi îşi vor aminti

[1] Miljenko Jergović, *Dan kada je u Hrvatskoj nestalo stila, ili pouka o jedinstvu nacije u tuposti*, în Jutarnji list, 19.05.2015

BDD-A27227 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:49 UTC)

însă de el cu recunoştinţă şi infinit respect,încheie articolul Tatjana Gromača Vadanjel in cotidianul croat Novi list.[1]

Aş îndrăzni să închei cu o întrebare: Care a fost, de fapt, stilul profesorului Pranjić? Un om şi un profesor cu stil din toate punctele de vedere, dar mai ales cu un *stil de viaţă* ca al Bunului Samaritean!

Şi în final îl voi cita pe profesor, din volumul său, *Jezikom i stilom kroza knjizevnost*, capitolul *Andriciana*, pagina 135: „*Pokoj mu duši! Vječnaja pamjat!*"

Fie-i ţârâna uşoară!

Bibliografie:

Pranjic, Krunoslav, *Jezikom i stilom kroza književnost (1986., 1991. 1992.),* Školska knjiga, Zagreb

Pranjic, Krunoslav, *Iz-Bosne k Europi (1998.)*, Matica hrvatska, Zagreb

Jergovic,Miljenko, *Dan kada je u Hrvatskoj nestalo stila, ili pouka o jedinstvu nacije u tuposti,* în cotidianul croat *Jutarnji list*, 19.05.2015

Tatjana Gromača Vadanjel, *Vrhunski jezikoslovac Krunoslav Pranjic,* în cotidianul croat „Novi List", 17.05.2015

[1] Tatjana Gromača Vadanjel, *Vrhunski jezikoslovac Krunoslav Pranjic,* în „Novi List", 17.05.2015.

BDD-A27227 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:49 UTC)